ПРОФЕСИОНАЛНА ГИМНАЗИЯ „РУСКА ПЕЕВА”
ГР. ДЖЕБЕЛ
Ул. „Иван Вазов” № 20, тел. 0879677671, E-mail: info-909314@edu.mon.bg

Утвърждавам:…….
/Ангелина Хаджиева/
Директор на ПГ „Руска Пеева”, гр. Джебел

ПЛАН-ПРОГРАМА
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ПГ „Руска Пеева“, гр. Джебел за учебната 2026/2027 година

/актуализирана и съобразена със Заповед №РД09-5906/28.12.2017 г. на Министъра на образованието и науката, с която е утвърден Механизъм за потиводействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище, Алгоритъм за прилагане на Механизма за противодействие на училищния тормоз и приложенията към него/

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ

А. Дефиниция за тормоз

Тормозът в училище обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават. Последиците от насилието в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението, е „тормоз" („bullying").

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие", дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. Физическо насилие е „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето". Психическо насилие „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда".

Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на СЗО е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табута на обществото".

Тормозът спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2

от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

Тормозът между връстници се разглежда от много автори като групов феномен (Craig and Peplar, 1997). Случаите на насилие се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Дан Олвеус (Olweus, 1993) определя тормоза като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група.

Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики на това поведение:

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
2. извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът обхваща много широк спектър от поведения: преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, откradване или повреждане на лични вещи) или непреки (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз - например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз - словесни изрази, които имат за цел унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз - например, подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз - например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на

злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз - представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по- специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т. н. до по- екстремни форми на нападане и насилие.

Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (кибертормоз). Бурното развитие на електронните комуникации през последните години доведе до нарастване на проявите на насилие, които се извършват чрез интернет или мобилен телефон. Тук спада разпространяването на:
-обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи;
-разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др.
Един от признаците, че дете може би е жертва на кибертормоз, е рязката смяна на настроението и поведението му при използване на интернет или при получаване на обаждане по мобилен телефон - например детето става мълчаливо и боязливо.

Б. Училищна процедура при тормоз

Ниво на тормоз	Отговор на училището
ПЪРВО НИВО Ниско нарушаване на правилата */ситуациите от първо ниво не се регистрират в Дневника за тормоз/* Форми на физически тормоз са например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. Форми на вербален тормоз са например: подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/неприлични коментари; Форми на психически тормоз са например: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругаене, клеветене, измисляне на прякори. Форми на социален тормоз са например: подмятане на коментари, подиграване, изключване от групови или съвместни дейности, фаворитизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове. Форми на сексуален тормоз са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст. Форми на кибертормоз са например: обидни обаждания и изпращане на обидни съобщения (SMS, MMS, съобщения в социалните мрежи, др.)	На първо ниво, по правило, действията се предприемат автономно от класен ръководител или учител заедно с родител, като се предприема педагогическа работа – индивидуално, за група ученици или за целия клас. При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват. По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са по- сериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивид или ако едно и също дете или ученик бива тормозено нееднократно в ситуации, класифицирани като първо ниво, то тогава следва се да предприемат действия, предписани за ситуации от нива две или три. Последователност на процедурите за интервенция: Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници. Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. Уведомяване на родител. Консултации - предприемане на индивидуални разговори с участниците. Мерки и действия от страна на класен ръководител - намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите. Мониторинг на предприетите мерки и действия.

ВТОРО НИВО

Повтаряне на едни и същи
нарушения на правилата или с по- сериозни последици
/регистрират се в Дневника за тормоз; възстановяване на щети при наличие на такива./

- Форми на физически тормоз са например: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса.

- Форми на вербален тормоз са например: подигравки, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди;

- Форми на психически тормоз са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация.

- Форми на социален тормоз са например: интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване.

- Форми на сексуален тормоз са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози.
- Форми на кибертормоз са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение.

- На второ ниво, по правило, действията се предприемат от класен ръководител заедно с психолог или педагогически съветник, представител на координационния съвет и директор и задължително участие на родител.

- Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да се обърне към отделите за закрила на детето.

- Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай.

Последователност на процедурите за интервенция:

1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз.
2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници.
3) Уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията при ситуации с по- сериозни последици по преценка на класния ръководител заедно с психолога/педагогическия съветник или директора; Уведомяването е задължително и незабавно, когато се отнася до случаи на сексуален тормоз, проявяващи се в подтикване или принуждаване към сексуални действия.
4) Уведомяване на родител.
5) Консултации.
6) Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с ученик в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма.
7) Мониторинг на предприетите мерки и действия.

ТРЕТО НИВО

Злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет,за който и да е от участниците в ситуацията.

/ описват в Дневника за случаи на тормоз, като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници,

правят се оценки на потребностите и

план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със закона.

Ако друга организация или услуга е въвлечена в работата с ученика, училището установява връзка с тези организации или услуги и хармонизира дейностите/.

- **Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие.**
- **Форми на вербален тормоз са например: закани, заплахи, обиди, клетви, които накърняват сериозно достойнството, публично унижение и др.;**
- **Форми на психически тормоз са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи, насилствено отнемане на пари и вещи, ограничаване на движението, склоняване за употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в деструктивни групи и организации.**
- **Форми на социален тормоз са например: заплахи, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи (банди), последиците от които наранняват други.**

- Уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно от служителя на училището, идентифицирал тормоза.

Действията на ниво училище се предприемат от директор заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел закрила на детето, полиция и др.). Ако присъствието на родител не е в най- добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да информира центъра за социална работа, отделите за закрила на детето и/или полицията.

- Отговорът на училището може да включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационнния механизъм; съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата;
- Включване на учениците в допълнителни програми, насочване към услуги в общността.

Последователност на процедурите за интервенция:

1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз и незабавно уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията.
2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участниците.
3) Уведомяване на родител.
4) Консултации-предприемане на индивидуални разговори с участниците.

5 Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информиране и насочване към други служби и/или услуги от страна на директора.

• **Форми на сексуален тормоз са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение.** • **Форми на кибертормоз са например: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография.**	6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.

В. Протокол за тормоз /Приложение 1/.

Случаите на тормоз се регистрират в Дневник за случаи на тормоз, той се съхранява в кабинета на психолога/педагогическия съветник .

Г. Училищен кординационен съвет.

Училищният кординационен съвет е гласуван и приет на ПС с протокол №14 от 14.09.2026 г.

Д. Училищна програма за противодействие на агресията чрез развитие на личните и социалните умения на децата

Агресия е всяка форма на поведение, насочено към целта да се навреди или да се нарани друго живо същество, което е мотивирано да избегне такова отношение. Световните изследователи на агресивното поведение са определили и кои механизми пречат за изпълнението на агресивни действия. Това са:

- Безпокойство или условен страх от наказание.
- Придобити ценности и нагласи.
- Емпатия или идентификация с потенциалната жертва.
- Практически сметки.

Тези четри типа задръжки пред изпълнение на агресия са в основата на разработената училищна програма. При нейното разработване са спазвани принципите, за програми базирани в училище:

- Програмата да достига до децата, да е достъпна за тях през критичните години на основния училищен курс.
- Програмата трябва да продължава при преминаването от един клас в друг.
- Програмата да използва добре изпитани и стандартизирани интервенции с подобни учебни планове и ученически материали.
- Програмата да обучава в умения чрез интерактивни методи (ролеви игри, дискусии, групова обратна връзка и др.).
- Програмата трябва да учи на социална компетентност (комуникация, самоефективност, самоутвърждаване).
- Програмата трябва да акцентира върху тренинги за придобиване на умения.

I. Цели на програмата.

✓ Снижаване на антисоциалните прояви в поведението.
✓ По-малко лошо поведение в училище.
✓ Подобряване на учебните умения, по-голяма ангажираност в училище.
✓ Намаляване на нивата на отчуждение, по-добро социално свързване.
✓ Развиване на чувство за собствена стойност и ценност.
✓ Обучаване в общи личностни и социални умения.

II. Задачи на програмата.

✓ Развиване на широки социални умения и решителност.
✓ Развиване на умения за справяне със стреса.
✓ Развиване на умения за решаване на конфликти.
✓ Изучаване на процеса на вземане на рационални решения.
✓ Изучаване на умения за разпознаване и устояване на влияние от връсници.

III. Направления на дейностите и форми на работа.

1. Работа на класните ръководители и преподавателите.

Прицелна група	**Компоненти**	**Цели и задачи**	**Форми на изпълнение**
Ученици	-Информация -Училищен материал -Училищни програми -Училищна среда	1. Развиване на ценностите. 2. Знание и почитане на универсалните ценности. 3. Създаване на собствено виждане у детето за добро и лошо. 4.Моделиране на здравословно поведение. 5.Усвояване на по-общи жизнени умения. 6.Подпомагане на личното запознанство с деца от различни общности, с деца в неравностойно положение, с деца от нституциите.	▪ Лекции ▪ Дискусии ▪ Групово коментиране ▪ Ролеви игри ▪ Групови срещи ▪ Общи дейности ▪ Учебни часове
Родители	Информация	1. По-голяма ангажираност на родителите в училищния живот. 2. Работа с родителите членове на училищното настоятелство. 3. Тренинг-сесии “Как да помогнете на Вашето дете да успее в училище?”	▪ Дискусии ▪ Групови срещи ▪ Паралелкови родит. срещи

2. Работа на образователния медиатор

Прицелна група	**Компоненти**	**Цели и задачи**	**Форми на изпълнение**
Ученици	Тренинг за вземане на решения.	Изучава се процесът за вземане на рационални решения.	▪ Дискусии ▪ Ролеви игри.
	Тренинг на умения за устояване.	Научаване на умения за разпознаване и устояване на влияние от връсници.	▪ Дискусии ; Ролеви игри ▪ Тренинг за налагане ▪ Психодрама
	Тренинг в жизнени умения.	Развиване на широки социални умения и решителност.	▪ Дискусии ▪ Ролеви игри ▪ Споделяне на опит
	Тренинг в	Развиване на умения за	▪ Индивидуална

	менажиране на стреса.	справяне със стреса. Работа с техниката на Д. Майхенбаум ”ваксиниране против стрес”-за промяна на когнитивния компонент.	работа
	Тренинг в контролиране на гнева и агресията.	Развиване на умения за контролиране на гнева и агресията чрез: - работа с програмата на Р.Новако; - научаване на “Правила за конструктивно управление и изразяване на гнева”- Дейвид Джонсън; ЗАРО – стратегия.	▪ Дискусии ▪ Ролеви игри ▪ Споделяне на опит
	Тренинг за развиване на комуникативни умения	Запознаване и работа с “Правила за конструктивно разрешаване на конфликти” от Д.Джонсън и Ф.Джонсън.	▪ Дискусии ▪ Ролеви игри ▪ Споделяне на опит
	Тренинг за развиване на самооценката	1. Емоционална сигурност. ▪ изграждане у детето на чувства към себе си; ▪ ”Кой съм Аз?”- идентичност, търсене на Аз-а; ▪ афилиация- потребност от принадлежност; ▪ компетентност- подпомагане на децата да се чувстват способни;	▪ Дискусии ▪ Ролеви игри ▪ Споделяне на опит
Родители	Информиране Консултиране	Оказване на помощ на родители при проблеми на техните деца.	Консултиране

Забележка: Програмата допълва плановете за дейността на: класните ръководители, училищния план за работа с ученици с поведенчески проблеми, училищната програма за превенция на отпадането от училище.
При заявка от класните ръководители и /или възникнал проблем в клас се работи с някои от компонентите

Е. План за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците учебна 2026-2027 година

1. ДЕЙНОСТИ НА НИВО КЛАС

Прицелна група	Дейности	Срок	Отговорници
Ученици от 8-12 клас	Изготвяне на правила за взаимоотношенията в класа	Септември 2026 г.	Кл.ръководите ли
	„Историята на моето име“ – групова работа	22-26.02 2027 г.	Кл.ръководители
Ученици от 8-10 кл.	„Кой съм аз?“ – групова работа с техниката на незавършените изречения	22-26.02 2027 г.	Кл.ръководите ли на 8-10 клас;
	„Седмица на усмивките“	22-26.02 2027 г.	Кл.ръководите ли на 8-10 клас;
Ученици от 8-12 кл.	Групова работа – умения за общуване	По график съгласуван с кл. ръководители	Образователен медиатор
	„Отношенията ми с другите в интернет“	По график съгласуван с кл. ръководители	Образователен медиатор, класни ръководители, лектор от МВР;
	Въпросник за взаимоотношенията в класа – рейтингова скала за учителя	Май 2027 г.	Кл.ръководите ли
	Групова работа на тема „Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?“	Февруари 2027 г.	Кл.ръководители

1. ДЕЙНОСТИ НА НИВО УЧИЛИЩЕ.

Прицелна група	Дейности	Срок	Отговорниц и
Ученици- 8-10 кл.	Проучване с „Въпросник за тормоз в училище“ - възприет от МОН за работа в училищата като част от „Механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище“	Октомври 2026 г.	Образователен медиатор;
	Анализ и обобщаване на резултатите от изследването от координационния съвет.Запознаване на заинтересованите страни с обобщените резултати.	Октомври 2026 г.	Образователен медиатор;
	Запознаване на учениците с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище	Септември 2026 г.	Кл.ръководит ели на 8-12 клас;
	Международен ден на толерантността-изработване на плакати, табла, флаери	16 ноември 2026 г.	Ученически съвет;
	Световен ден за борба с тормоза в училище	Посл.сряда на м. февруари 2027 г.	Ученически съвет;
Родители	Запознаване на родителите с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище	Септември 2026 г.	Кл.ръководит ели на 8-12 клас;
	Запознаване на родителите от УН с обобщените резултати от проучването с „Въпросник за тормоз в училище“ и предприетите мерки за противодействие.	Февруари 2027 г.	Кл. ръководители
	„Училище за родители“ на тема „Превенция на тормоза в училище“	Март 2027 г.	Кл.ръководители;

Училище	Изготвяне на годишен отчетен доклад на координационния съвет до директора на училището.	Юни 2026 г.	Координационен съвет
	Представяне на резултатите от проучванията на годишния педагогически съвет	Юни 2027 г.	Кл.ръководители

2. ДЕЙНОСТИ НА НИВО ОБЩНОСТ

Прицелна група	**Дейности**	**Отговорници**	
	Отразяване от медиите на дейностите свързани с Световния ден за борба с тормоза в училище	Целогодишен	Образователен медиатол;
	Отразяване в медиите на всички дейности свързани с превенцията на тормоза в училище	Целогодишен	Образователен медиатол;

Приложение 1

Регистриране на случай на тормоз в училище

Дата: ……..……... Час: ……

Място: ……..…

Име и подпис на преподавателя : ……
/регистриращ ситуацията на тормоз/

Ситуация /описание на това, което е станало, къде е станало, кога /	
Участници /имена, класове/ **Свидетели** /имена, класове/	
Предприети мерки /от учителя, който е спрял и регистрира тормоза/ ☐ **Намеса** ☐ **Превенция**	
Уведомени страни /институции, органи/	
Приключване на случая	Дата: …….. Длъжностно лице: ……..…… Подпис:……..

Протоколите се съхраняват в Дневник за случаи на тормоз, в кабинета на Директора.